

Rekruttering og løn i offentlig sektor

Alle vil, men korleis får vi det til?

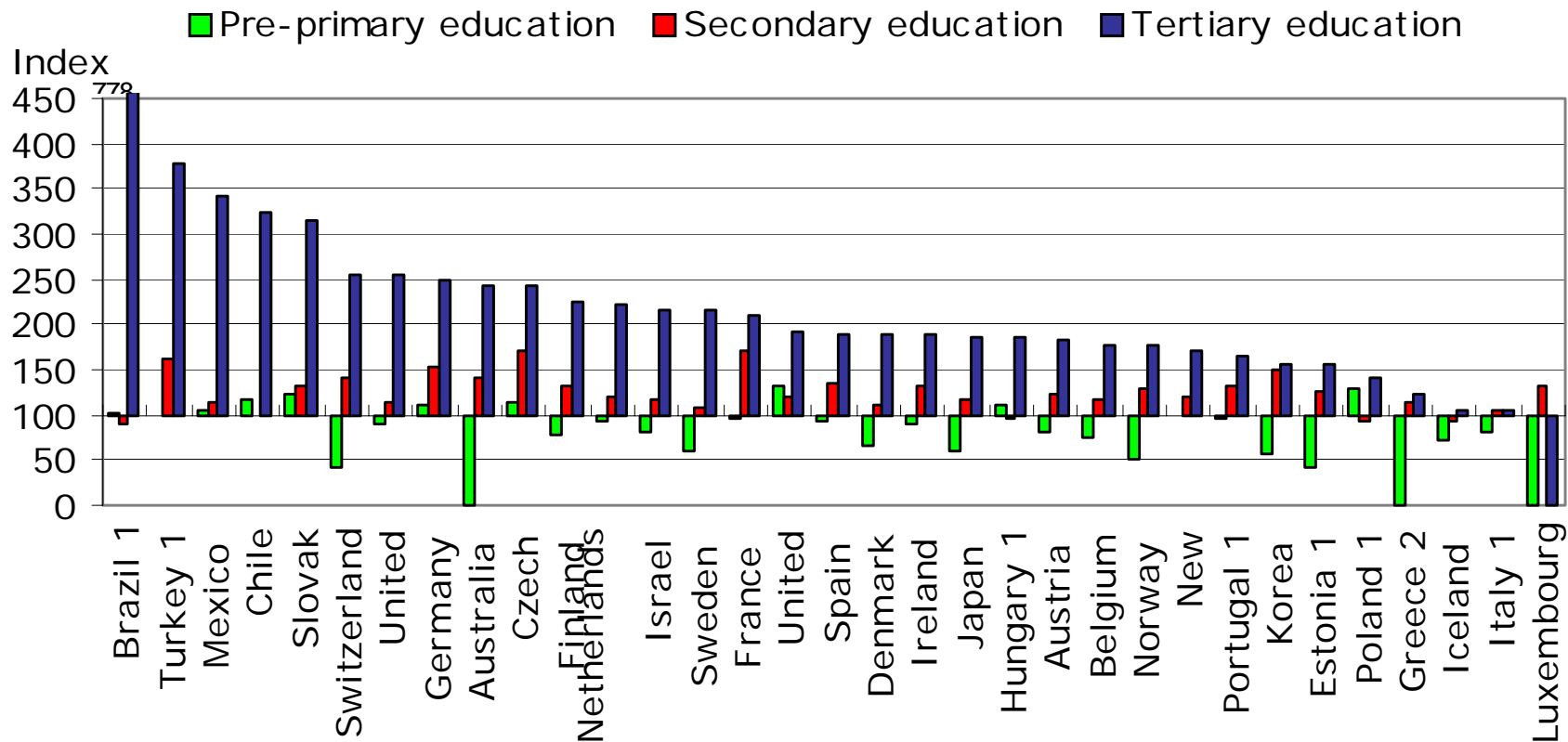
Kjell G. Salvanes

NHH

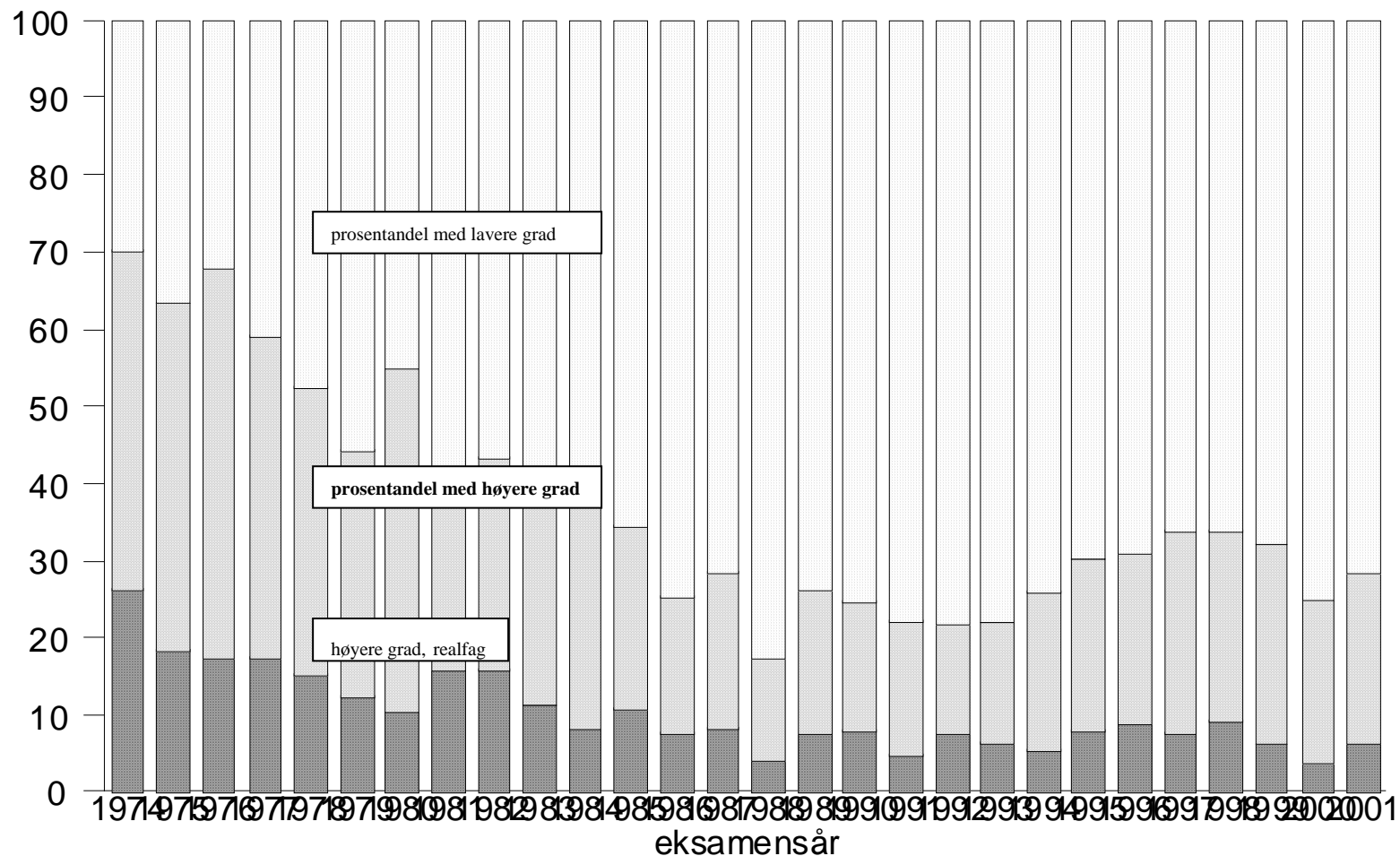
Problemstilling

- Kva vi veit om utdanning, ressurser og læraren:
 - Det er auka etterspørsel etter kunnskap i samfunnet
 - Internasjonale samanlikning kan tyde på at norsk skole er svekka
 - Uklart i kva grad ressurser i seg sjølv er viktig for læringsutbyttet
 - Antakeleg veldig liten effekt
 - Læraren og dermed kunnskapen til læraren er utan samanlikning den viktigaste faktoren
 - Er det slik i universitetssektoren?

Utgifter per elev/student fordelt på grunnskole/videregående og høyskole/universitet/forskning

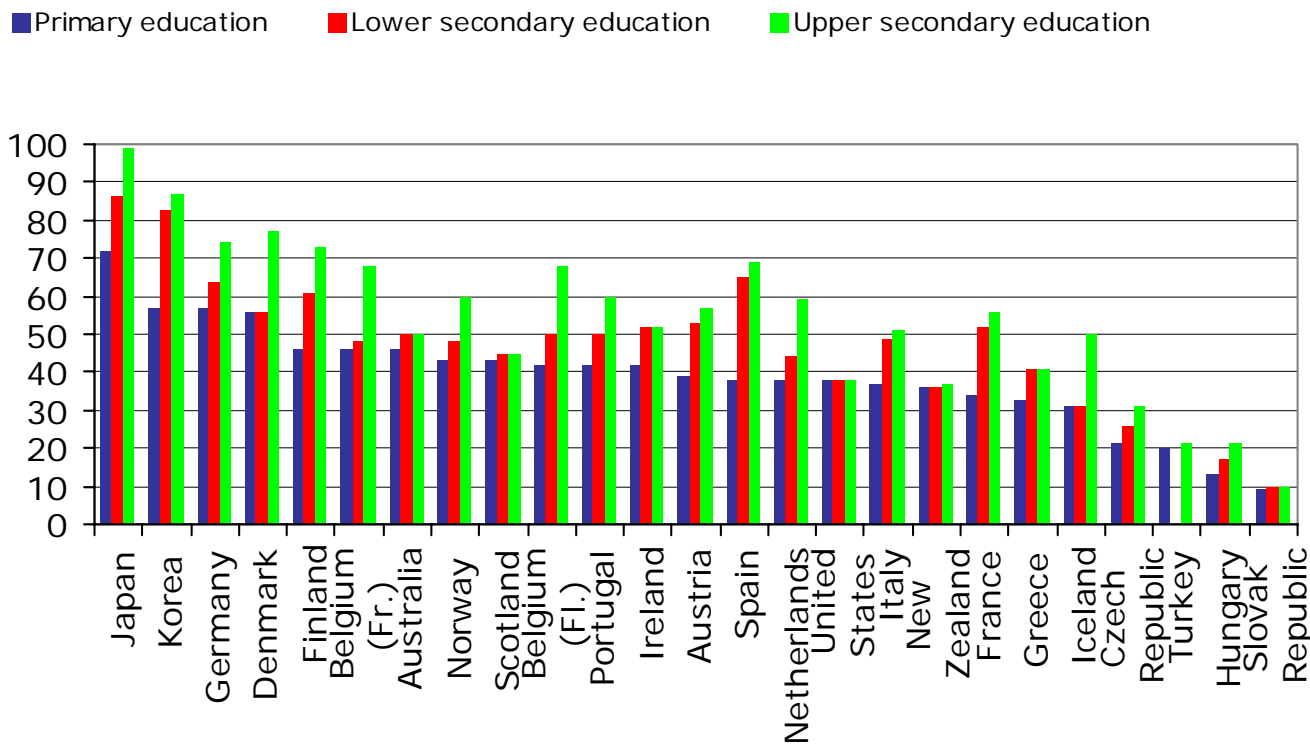

Prosentandel av lærerårsverkene med høyere og lavere grad i allmennfaglig studieretning i 2002 etter eksamensår fra 1971-2001

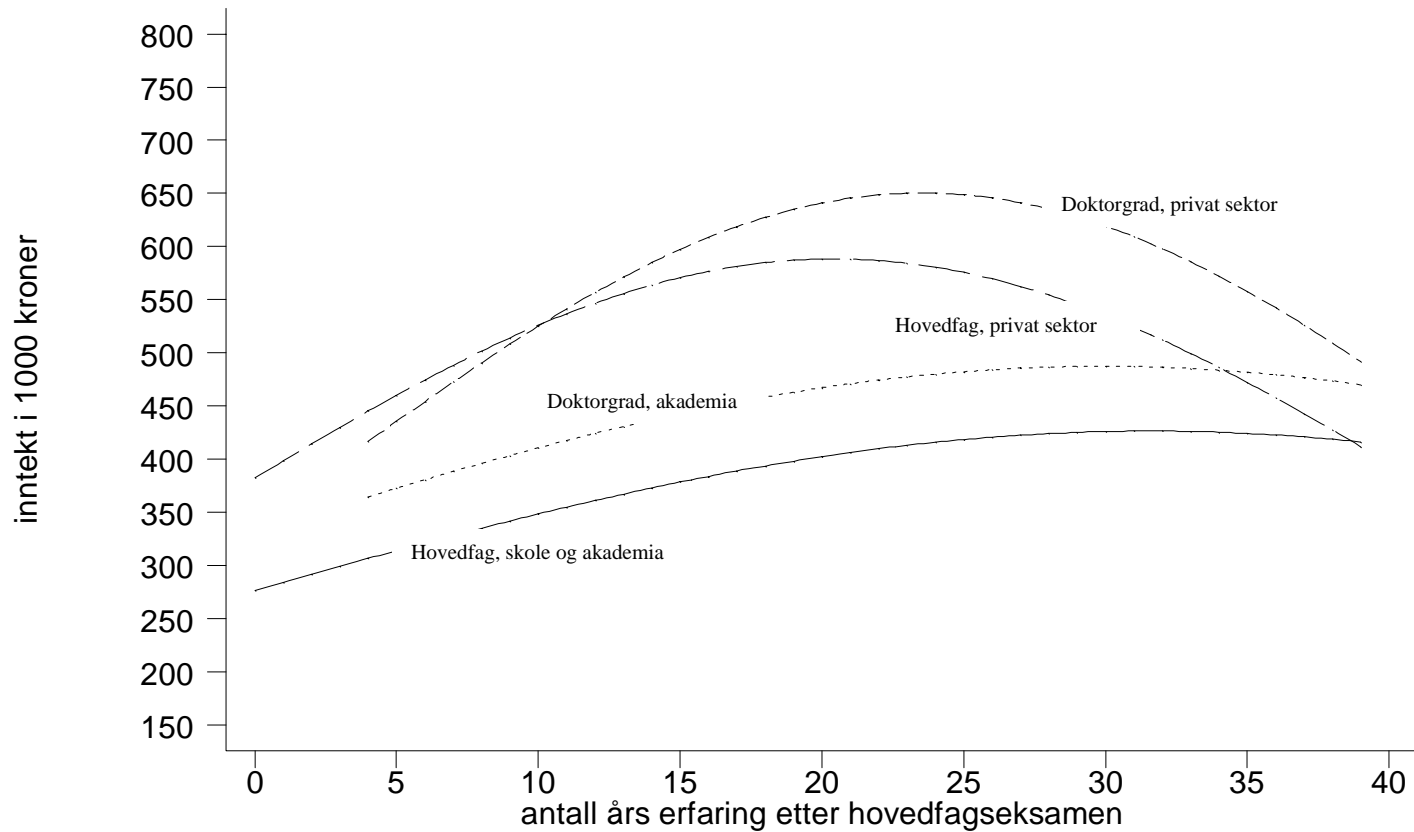

Lønsforskjellar mellom lærarar i ulike OECD-land.

Løn pr netto undervisningstime etter utdanningsnivå

Lønnsprofil for realistar. Data fra 2000-2002.

Utfordringa

- I ei tid med ekspansjon i sektoren og stor etterspørsel etter kvalifisert arbeidskraft - og norsk skole antakelig sakkar akterut -ser vi ein reduksjon i kunnskapsnivået/kvaliteten på lærarar
- Og norsk universitetssektor?
 - Internasjonale rankerigar er ikkje opplyftande lesing
- Lærarane i heile utdanningssektorene er dårleg betalt samanlikna med andre land
- Og dei relative lønene til lærarar er svekka i høve til kva alternativet er i privat sektor

Kvifor er det slik?

- Nokre sentrale karakteristika ved sektoren:
 - Utdanningssektoren og lærarløner er skattefinansiert
 - Lågt potensiale for produktivitetsvekst
 - Sektoren er relativt stor
 - Styresmaktene har marknadsmakt der lønene i stor grad blir bestemt sentralt

Baumol's sjukdom

- Potensialet for produktivitetsvekst varierer sterkt mellom sektorar
 - Stort potensiale i td pc- og mobiltelefon-sektoren
 - Utdanningssektoren er i motsett del av skalaen
 - Undervisningsmetoder og læremateriell er nok blitt betre, men det er begrensa kor mykje meir kunnskap ein kan overføra per undervisningstime
 - Dermed er det slik at den relative kostnaden – det ein må oppgi av andre goder per undervisningstime – har auka.

Baumol's sjukdom

- Sektoren samla sett aukar sidan det er auka etterspørsel etter utdanna arbeidskraft frå andre sektorar
- Skal det offentlege har mogleghet til å rekruttera må lønsveksten ligge over produktiviteten i sektoren og konkurrera med lønsutviklinga forøvreg
- Dette aukar einhetskostnadane i offentleg tenesteproduksjon
- Dette set offentlege budsjett under sterkt press og fører til offentleg armod og privat rikdom

Sentralisert lønsdanning

- To årsaker gjer utdanningssektoren særleg sårbar for Baumol's sjukdom
 - Det offenlege har marknadmakt i lønsforhandlingar
 - Med andre ord kan dei i stor grad diktera lærerlønene
 - Låge lærarløner ventar ein svekkar rekrutteringa til yrket
 - Ein må konkurrere med sektorar som har høg produktivitet
 - Det tek lang tid før redusert kvalitet på tenestene blir synleg
 - Lærarane er i stor grad fastlåst i karrierevalget sitt
 - Det er i kvaliteten på nyrekrutterte endringa skjer
 - Og det tek lang tid før det gir effekt

Korleis koma ut av uføret?

- Det sentrale er altså at det er vanskeleg å auka budsjetta for offentleg sektor og lærarlønene for å betre rekrutteringa
- Og ein konkurrerer om rekruttering med andre og produktive sektorar
 - Altså: kvifor skal eg bli lærar når eg kan bli jurist og tene godt?
 - Ein premiss her om at løn er viktig når ein vel utdanning/yrke
 - Mange andre ting betyr noko sjølvstgt
 - At ein gjer ein samfunnsnyttig jobb, status, karakteristika ved jobben, valg tid på jobb/fritid, men gitt dette er løn motiverande

Nokre forslag

- Kanskje bør staten avstå frå å utnytte marknadsmakta og i endå større grad desentralisera lønsforhandlingane?
- Kanskje i større grad fondsbasere finansieringa for å fråkopa til ei eventuell opptrapping av lønene til andre oppgåver som må løysast fortløpande?
- Differensiera lønene for å gjera sektoren attraktiv?
 - Teambaserte løner?
 - Differensierte løner for rekruttering og ikkje for å auka prestasjonar direkte

